

Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess

Justis- og beredskapsdepartementet

12.11.2020

Deres ref:
20/3974 ES

Høring - endringer i straffeprosessloven og straffeloven (overprøving av saksstyrende avgjørelser ved anke mv.)

Vi viser til departementets høringsbrev 27. august 2020 med høringsfrist 13. november 2020.

I Dommerforeningen er saken behandlet av foreningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess. Dette består av lagmann Hans Petter Jahre, Borgarting lagmannsrett (leder), førstelagmann Dag Bugge Nordén, Agder lagmannsrett, lagdommer Jarle Golten Smørdal, Gulating lagmannsrett, tingrettsdommer Cathrine Fossen, Gjøvik tingrett, tingrettsdommer Johan Kristian Øydegard, Ringerike tingrett, tingrettsdommer Nils Ole Bay, Asker og Bærum tingrett og tingrettsdommer Elisabeth Ramstad, Oslo tingrett.

1. Begrenset overprøving av saksstyrende avgjørelser ved anke (høringsnotatet punkt 2)

Dommerforeningen støtter forslagene i høringsnotatet, både begrensningen i adgangen til særskilt anke og adgangen til å bruke slike avgjørelser som ankegrunn.

En regel som foreslått vil bidra til mer aktiv dommerstyring ved at den reduserer risikoen for anke og opphevelse i høyere rettsinstans. Dessuten – og minst like viktig – gir forslaget en materielt god regel. De skjønnsmessige avgjørelser det her er tale om, har den dømmende rett bedre forutsetninger for å treffe enn ankedomstolen. Den dømmende rett, som skal gjennomføre hovedforhandlingen/ankeforhandlingen, bør ha et spillerom for skjønn om hvordan denne bør legges opp.

Dommerforeningen er også enig med departementet i at tvistelovens begrensning for anke over beslutninger (tvisteloven § 29-3 tredje ledd) ikke bør overføres til straffeprosessloven. For oss veier det her tyngst at mange avgjørelser som etter straffeprosessloven treffes ved beslutning, bør kunne undergis mer enn en vilkårlighetskontroll i høyere rettsinstans. Grensen mellom kjennelser og beslutninger er en annen i straffeprosessloven enn i tvisteloven.

2. Krav om skylderkjennelse ved forenklet pådømmelse av overtredelser som kun kvalifiserer til bot (høringsnotatet punkt 3)

Bakgrunnen for forslaget er at en siktelse i saker som går som tilståelsessak gjerne kan omfatte forhold som siktede kan ha problemer med å huske – enten fordi han har begått flere likeartede forhold, fordi han var ruset eller av andre grunner ikke klarer å holde de ulike forholdene fra hverandre, for eksempel fordi vedkommende over lengre tid har ruset seg og ikke med tilstrekkelig grad av sikkerhet kan si at noe om inntak på et gitt tidspunkt. Forslaget innebærer ikke at det lempes på kravet til dommerens bevisvurderinger. Skylderkjennelsen må fortsatt støttes av de øvrige opplysningene i saken.

Dommerforeningen kan ikke se betenkeligheter ved at det lempes på kravene til siktedes forklaring for å kunne pådømme forholdsvist bagatellmessige forhold dersom bevissituasjonen ellers er slik at dommeren ikke er i tvil om at siktede har begått det aktuelle forholdet og at vilkårene for pådømmelse for øvrig er til stede.

Behandling av disse sakene kan etter gjeldende rett av og til oppleves unødvendig formalistisk. Det er for eksempel utvilsomt at siktede har brukt narkotika, men en rusmisbruker vil sjelden huske den ene dagen fra den andre og vil derfor ofte ha problemer med å forklare seg om akkurat det misbruket som han er siktet for. Det kan ikke være tvil om at man i slike tilfeller som dommer enten strekker siktedes forklaring lengre enn det strengt tatt er grunnlag for, eller at man rett og slett er henvist til å få påtalemyndigheten til å frafalle posten; eventuelt må saken returneres fordi vilkårene for tilståelsespåømmelse ikke er til stede. Dette oppleves utvilsomt som unødvendig formalistisk. En endring som foreslått svekker etter Dommerforeningens skjønn ikke siktedes rettssikkerhet og vil utvilsomt innebære en prosessøkonomisk besparelse både for påtalemyndigheten og domstolene. Man unngår også problematikken med etterskuddsavgjørelse, dersom påtalemyndigheten skal utferdige forelegg i ettertid fordi domstolen har returnert saken. Dommerforeningen støtter derfor dette forslaget, og vi foretrekker alternativ 1.

Dommerforeningen har i utgangspunktet ingen synspunkter på om det bør settes en øvre strafferamme for forhold som kan pådømmes med bare en skylderkjennelse, men antar at dette uansett vil ha liten praktisk betydning idet de aller fleste forhold som avgjøres med forelegg har lav strafferamme.

3. Forhåndsfastsettelse av bistandsadvokatoppdraget til et bestemt antall timer (høringsnotatet punkt 4)

Departementet foreslår at domstolen skal kunne fastsette rammene for bistandsadvokatoppdraget på forhånd. Bakgrunnen er ressurs hensyn. Endringen skal likevel ikke svekke fornærmedes og etterlattes rettigheter.

Dommerforeningen antar at forslaget om at domstolen ved oppnevning av bistandsadvokat kan sette et øvre tak på antall timer advokaten får godtgjort, kan bety en besparelse i form av reduserte utbetalinger til bistandsadvokater. Dommerforeningens vil likevel påpeke at forslaget også kan medføre merarbeid for domstolene og/eller påtalemyndigheten. Det vil i alle fall kreve en utvidet redegjørelse fra påtalemyndigheten i den begjæring om oppnevning av bistandsadvokat som sendes retten, siden den enkelte dommer sjelden vil ha noen forutsetninger for å vurdere hvor omfattende oppdraget kan bli. Også den foreslåtte sikkerhetsventilen om at taket kan utvides vil åpenbart kunne påføre domstolene merarbeid.

Det er et spørsmål om ikke kontrollen med at timebruken ikke overstiger det som er rimelig og nødvendig best kan skje i ettertid ved godkjenningen av salæroppgaver, som nå.

Dommerforeningen er alt i alt usikker på om en slik avgrensning er hensiktsmessig og ressursbesparende, i alle fall fra domstolenes perspektiv.

En avgrensning av bistandsadvokatens oppdrag til å gjelde konkrete deler av etterforskningen, som for eksempel bistand under avhør, kan synes mer hensiktsmessig dersom formålet er å begrense ressursbruken. Det krever ikke de samme vurderinger av den enkelte dommer og vil heller ikke være for ressurskrevende for påtalemyndigheten.

Dommerforeningen har ingen bemerkninger til forslaget til nytt tredje ledd i straffeprosessloven § 107 b dersom departementet velger å innføre endringen.

4. Forhåndsfastsettelse av forsvareroppgaget til et bestemt antall timer (høringsnotatet punkt 4)

Forslaget om å åpne for at retten på forhånd kan fastsette forsvareroppgaget til et bestemt antall timer har samme begrunnelse som for bistandsadvokatoppdraget.

Dommerforeningen mener de samme hensyn som gjør seg gjeldende hva gjelder forhåndsavgrensning av forsvareroppgaget som for bistandsadvokatoppdraget og viser derfor til merknadene under punkt 4.

Dommerforeningen har ingen bemerkninger til forslaget til nytt tredje og fjerde punktum i straffeprosessloven § 100 annet ledd dersom departementet velger å innføre endringen.

5. Unntak fra kravet om dobbel straffbarhet ved mishandling i nære relasjoner og frihetsberøvelse (høringsnotatet punkt 6)

Forslaget i høringsnotatet innebærer en nykriminalisering ved at anvendelsesområdet (personkretsen som kan rammes) for straffelovens regler om mishandling i nære relasjoner og frihetsberøvelse utvides. Hvorvidt slik nykriminalisering bør skje, er et rettspolitisk spørsmål som Dommerforeningen ikke vil mene noe om.

Vi gir imidlertid tilslutning til departementets bemerkning på side 22 i høringsnotatet om at andre lands strafferettslige regler kan være vanskelig tilgjengelige, og at undersøkelser kan bli kostbare og ta lang tid. Det strenge krav til dokumentasjon for dobbel straffbarhet som Høyesterett har oppstilt i HR-2017-1947-A, dvs. at domstolene på et betryggende grunnlag

har kunnet avklare at handlingen er straffbar også etter loven i landet den er foretatt, kan derfor være vanskelig å oppfylle i praksis.

Med vennlig hilsen

Den norske Dommerforening

Hans-Petter Jahre
lagmann/leder av fagutvalget
for strafferett og straffeprosess

Cathrine Fossen
tingrettsdommer/medlem av
fagutvalget for strafferett og
straffeprosess